

*Rafał Ryszka**

Swoboda przemieszczania się sportowców w Unii Europejskiej

Od początku XX wieku zwiększała się rola sportu w życiu publicznym Europy. Jeśli do końca lat 50. tego stulecia można go było kwalifikować przede wszystkim w kategoriach wysiłku fizycznego i współzawodnictwa, to druga połowa wieku rozpoczynała nowy etap w historii sportu. Widać było coraz wyraźniej jego powiązania z wieloma różnymi dziedzinami życia, a także prawem europejskim.

Słowo „sport” nie zostało jednak wymienione ani w Traktacie Rzymskim z 1957 r., Jednolitym Akcie Europejskim z 1986 r., Traktacie z Maastricht z 1992 r., ani też w Traktacie Amsterdamskim z 1997 r. Brak odniesienia do niego w traktatach założycielskich jest zrozumiałe, gdyż jednym z głównych celów Wspólnot Europejskich było stworzenie wspólnego rynku, zaś sportu nie traktowano w kategoriach ekonomicznych, a zarobki ówczesnych zawodników były nieporównywalne do obecnych.

Mimo że sport nie wchodzi wprost w zakres kompetencji organów UE, nie oznacza to, iż prawo europejskie nie obejmuje go swoimi przepisami. Dziś wraz ze wzrastającymi zarobkami sportowców, towarzyszącymi im umowami sponsoringowymi, prawami telewizyjnymi do transmisji itp. sport uległ komercjalizacji i rządzi się prawami ekonomii.¹ Z tych względów podlega zasadom prawa europejskiego i określona w Traktacie Rzymskim swoboda przemieszczania się pracowników znajduje zastosowanie także w odniesieniu do sportu zawodowego. Dzieje się tak pomimo licznych sprzeciwów ze strony władz federacji sportowych, które ingerencję prawa wspólnotowego postrzegają

* **Rafał Ryszka** – doktorant na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim oraz Uniwersytecie Evry-Val d’Essone (Francja), współpracownik tygodnika polonijnego „Głos Katolicki”.

¹ M.Desailly, *Sportifs, transferts et liberté de circulation*, Litec 2003, s.6 i nast.

jako zamach na swoją suwerenność i chcią wyłączenia sportu spod jego jurysdykcji.²

Potrzeba ingerencji prawa europejskiego w sport zawodowy pojawia się na początku lat 70., najpierw w odpowiedziach Komisji Europejskiej na pytania parlamentarzystów, później w orzeczeniach Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Stanowcze stanowisko ETS było bardzo istotne w pierwszych latach orzecznictwa w obliczu ostrego sprzeciwu ze strony władz sportowych nie chcących podporządkowania prawu europejskiemu zasad rządzących sportem. Z kolejnych wyroków ETS wynikało, że sport zawodowy podlega prawu wspólnotowemu,³ szczególnie w zakresie swobodnego przepływu pracowników i wolnej konkurencji: „*Biorąc pod uwagę cele Wspólnoty, sport podlega prawu europejskiemu w takim zakresie w jakim stanowi działalność ekonomiczną rozumianą zgodnie z wymową artykułu 2 Traktatu*”.⁴

Początkowo konflikt pomiędzy regułami prawa europejskiego a opiniami federacji sportowych dotyczył ograniczonej liczby zawodników pochodzących z jednych państw członkowskich w klubach sportowych innych krajów. Limity zawodników były podtrzymane przez federacje narodowe i międzynarodowe, pomimo orzeczeń ETS w sprawie Walrave i Koch⁵ z 1974 r. i w sprawie Donà⁶ z 1976 r. stwierdzających ich niezgodność z prawem europejskim. Radykalna zmiana nadeszła wraz z orzeczeniem w sprawie Bosman⁷ z 1995 r.

² G.Auneau, *Le mouvement sportif européen à l'épreuve du droit communautaire*, „Revue trimestrielle de droit européen”, no. 32/1996, s.101 i nast.

³ Por. J.F.Pons, *La politique européenne de concurrence et le sport (1995-2002)*, „Revue de droit de l'Union européenne”, no. 2/2002, s.241-259.

⁴ Por. orzeczenia ETS w sprawach: B.N.O.Walrave, L.J.N.Koch przeciw Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo (sprawa nr 36-74 – zbiór jurysprudencji z 1974 r.), Gaetano Donà przeciw Mario Mantero (sprawa nr 13-76 – zbiór jurysprudencji z 1976 r.), Union royale belge des sociétés de football association ASBL przeciw Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA przeciw Jean-Marc Bosman i inni oraz Union des associations européennes de football (UEFA) przeciw Jean-Marc Bosman (sprawa C-415/93 – zbiór jurysprudencji z 1995 r.), Christelle Deliège przeciwko Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo et François Pacquée (sprawy C-51/96 i C-191/97 – zbiór jurysprudencji z 2000 r.), Jyri Lehtonen et Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL przeciw Fédération royale belge des sociétés de basket-ball ASBL (FRBSB) (sprawa C-176/96 – zbiór jurysprudencji z 2000 r.).

⁵ Orzeczenie ETS z 12.12.1974 r. w sprawie B.N.O.Walrave, L.J.N.Koch przeciw Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo, op.cit.

⁶ Orzeczenie ETS z 14.07.1976 r. w sprawie Gaetano Donà przeciw Mario Mantero, op.cit.

⁷ Orzeczenie ETS z 15.12.1995 r. w sprawie Union royale belge des sociétés de football association ASBL przeciw Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA przeciw Jean-Marc Bosman i inni oraz Union des associations européennes de football (UEFA) przeciw Jean-Marc Bosman, op.cit. Por.: J.C.Séché, *Quand les juges tirent au but: l'arrêt Bosman du 15 décembre*

likwidującym ostatecznie limity zawodników pochodzących z innych państw członkowskich

w klubach sportowych wszystkich krajów unijnych. Orzeczenie to spotkało się z ostrą krytyką grup kierujących sportem profesjonalnym, opowiadających się za zachowaniem tego rodzaju limitów.

Wiele kontrowersji na tle swobody przemieszczania się w UE wzbudza kwestia zawodników będących obywatelami państw trzecich. Jednakże wydane 3 lutego 2000 r. orzeczenie Trybunału Administracyjnego z Nancy w sprawie polskiej koszykarki Lilii Malaji stanowi istotny krok w przyznaniu prawa do swobodnego przemieszczania się w obrębie UE również graczom pochodzącym z krajów trzecich. W uzasadnieniu swojego orzeczenia Trybunał powołuje się na Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z 16 grudnia 1991 r.⁸ zakazujący dyskryminacji narodowościowej w zakresie warunków pracy. Wyrok ten został uznany przez prasę międzynarodową za „*eksplozję granic sportu w Europie*”, ponieważ Wspólnoty podpisały układy, podobne jak ten z Polską, z 24 państwami Europy Środkowej i Wschodniej oraz krajami Maghrebu.⁹

1. Od swobodnego przemieszczania się pracowników do obywatelstwa europejskiego

Jedną z podstawowych wolności gwarantowanych przez prawo wspólnotowe – swoboda przepływu pracowników – została wprowadzona na mocy art. 39-42 Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Gospodarczą (Traktat Rzymski). Art. 3 tego Traktatu określa, iż „*w celu realizacji zadań określonych w poprzednim artykule działalność Wspólnoty obejmuje, na warunkach i zgodnie z harmonogramem przewidzianym w niniejszym Traktacie (...) zniesienie między Państwami Członkowskimi przeszkód w swobodnym przepływie osób, usług i kapitału*”. Art. 12 Traktatu wprowadza zasadę zakazu dyskryminacji ze względu na narodowość,¹⁰ zaś artykuł 39 precyzuje:

1995, „Cahiers de droit européen” 1996, s.354-377; S.Késenne, *L'affaire Bosman et l'économie du sport professionnel par équipe*, „Revue du Marché unique européen”, no. 1/1996, s.79-87; K.Van Miert, *L'arrêt Bosman: la suppression des frontières sportives dans le Marché unique européen*, „Revue du Marché unique européen”, no. 1/1996, s.5-9.

⁸ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16.12.1991 r.; Dz. U. nr 11, poz. 38, 27.01.1994.

⁹ M.Desailly, op.cit., s.9.

¹⁰ Art. 12: „*W ramach stosowania niniejszego Traktatu i bez uszczerbku dla przewidzianych w nim postanowień specjalnych zakazana jest wszelka dyskryminacja stosowana ze względu na przynależność państwową*”.

„1. Zapewnia się swobodny przepływ pracowników wewnątrz Wspólnoty najpóźniej z dniem upływu okresu przejściowego.

2. Swoboda ta obejmuje zniesienie wszelkiej dyskryminacji ze względu na przynależność państwową między pracownikami Państw Członkowskich w zakresie zatrudnienia, wynagrodzenia i innych warunków pracy.

3. Z zastrzeżeniem ograniczeń uzasadnionych względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego i zdrowia publicznego, swoboda ta obejmuje prawo:

- a) ubiegania się o rzeczywiście oferowane miejsca pracy,*
- b) swobodnego przemieszczania się w tym celu po terytorium Państw Członkowskich,*
- c) przebywania w jednym z Państw Członkowskich w celu podjęcia tam pracy, zgodnie z przepisami ustawowymi, wykonawczymi i administracyjnymi dotyczącymi zatrudniania pracowników tego Państwa,*
- d) pozostawania na terytorium Państwa Członkowskiego po ustaniu zatrudnienia, na warunkach ustalonych przez Komisję w rozporządzeniach wykonawczych”.*

Prawo do prowadzenia działalności gospodarczej zapewniają art. 43 i następane definiując, iż ograniczenia w zakresie swobody prowadzenia działalności gospodarczej przez obywateli jednego z państw członkowskich na terytorium innego spośród nich są zakazane. Odnosi się to również do ograniczeń w zakładaniu agencji, oddziałów i filii przez obywateli jednego państwa członkowskiego działających na terytorium innego państwa członkowskiego (art. 43).

Zarazem art. 50 Traktatu precyzuje:

„Usługami w rozumieniu niniejszego Traktatu są świadczenia wykonywane zwykle za wynagrodzeniem w zakresie, w jakim nie są objęte postanowieniami o swobodnym przepływie towarów, kapitału i osób.

Usługi obejmują zwłaszcza:

- a) działalność o charakterze przemysłowym,*
- b) działalność o charakterze handlowym,*
- c) działalność rzemieślniczą,*
- d) wykonywanie wolnych zawodów”.*

W formie przyjętej w Traktacie Rzymskim swoboda przepływu pracowników rozpatrywana jest pod kątem ekonomicznym jako prawo wykonywania działalności zawodowej przez obywateli państw członkowskich na terenie innego państwa członkowskiego. Swobodny przepływ pracowników, jako jedna z podstawowych wolności Wspólnoty, został potwierdzony w Jednolitym Akcie Europejskim z lutego 1986 r.

Jeśli chodzi o prawo wtórne, proces wprowadzania zasady swobodnego przepływu pracowników, a później swobodnego przepływu osób, przebiegał etapami. Osoby korzystające z tej swobody napotykały w początkach jej

wdrażania w życie liczne przeszkody, co wynikało również z faktu, iż niektóre państwa członkowskie dążyły do zachowania regulacji chroniących ich rynki pracy.¹¹ Stopniowe tworzenie wspólnotowego rynku pracy następowało wraz z rozporządzeniem 38/64 i dyrektywą 64/240 z 25 marca 1964 r.¹² Dzięki tym aktom przełamany został monopol narodowych rynków pracy, które zostały otwarte dla obywateli państw członkowskich. Było to otwarcie częściowe, gdyż państwa członkowskie zachowały prawo czasowego zawieszenia dostępu do ich rynku pracy w stosunku do obywateli innych państw członkowskich.

Przełom w otwarciu rynków pracy dla obywateli państw UE nastąpił wraz z postanowieniami zawartymi w rozporządzeniu 1612/68 i dyrektywie 68/360 z 15 października 1968 r.¹³ Te dwa dokumenty określiły zasady swobodnego przepływu pracowników w formie istniejącej do dziś.¹⁴ Istotna jest zapisana w tych dokumentach swoboda przemieszczania się i równość traktowania pracowników. Ta pierwsza jest uznana za podstawową wolność pracowników państw członkowskich i ich rodzin. Dzięki tym aktom nabywają oni prawo do wykonywania działalności zawodowej, zgodnie z ich uznaniem, w każdym miejscu Wspólnoty. Kolejnym krokiem do uproszczenia zasad przemieszczania się pracowników było uregulowanie kwestii ich praw socjalnych w rozporządzeniu Rady Ministrów z 14 lutego 1971 r. dotyczącym ubezpieczeń społecznych dla pracowników i ich rodzin przemieszczających się po obszarze Wspólnoty.¹⁵

Wraz z upływem czasu następowała ewolucja swobody przemieszczania się osób. Mająca na początku charakter jedynie ekonomiczny i skierowana do określonej grupy społecznej – pracowników – dziś rozszerzona została na inne grupy, stwarzając możliwość przemieszczania się także osobom nieaktywnym zawodowo.¹⁶ Tak więc dzięki wprowadzonym w życie aktom prawnym i orzeczeniom Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości krąg osób uprawnionych do swobodnego przemieszczania znacznie się rozszerzył. Jednakże obywatele państw członkowskich napotykają ciągle liczne utrudnienia w realizacji tej swobody.

Zasadniczo można wyróżnić trzy typy ograniczeń swobody przemieszczania się na obszarze Wspólnoty. Pierwsze wynika z zagrożenia porządku, bezpieczeństwa i zdrowia publicznego. W przypadku zaistnienia takiego ryzyka państwo

¹¹ Por. rozporządzenie EWG 15/61 i dyrektywa EWG z 16.08.1961 r. (O.J., 57, 26.08.1961).

¹² O.J., 62, 17.04.1964.

¹³ O.J., L 257, 19.10.1968.

¹⁴ P.Rodière, *Droit social de l'Union Européenne*, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, 2002, s.174.

¹⁵ O.J., L 149, 05.07.1971.

¹⁶ Dyrektywy EWG: 90/365 dotycząca emerytów, 90/364 ogólnie wszystkich obywateli państw członkowskich i ich rodzin, 90/366 dotycząca studentów (zastąpiona dyrektywą 96/96 - O.J., L 317, 18.12.1993), O.J., L 180, 13.07.1990.

może zabronić wstępu na swoje terytorium lub wydalić osobę, która swoją obecnością może stanowić zagrożenie. Drugie obejmuje kwestie zatrudnienia. Dotyczy to sektora administracji publicznej, do którego dostęp, jeśli praca jest związana z uczestnictwem w wykonywaniu władzy publicznej, może być zarezerwowany wyłącznie dla obywateli danego państwa. W tej grupie można również wymienić ograniczenia związane z uznaniem kwalifikacji zawodowych i wykształcenia. Istotną przeszkodą jest tu bariera językowa utrudniająca niejednokrotnie danej osobie podjęcie pracy odpowiadającej jej kompetencjom.

Można jeszcze wskazać trzeci rodzaj ograniczeń o charakterze socjalnym. Obejmuje ono osoby bezrobotne oraz osoby, które nie posiadają wystarczających źródeł utrzymania, aby móc osiedlić się na terenie innego państwa członkowskiego. Osiedlanie się tych osób nie jest możliwe w innym państwie członkowskim w obawie przed obciążeniem organów pomocy społecznej państwa przyjmującego obowiązkiem zapewnienia takiej osobie źródeł utrzymania.¹⁷

W obliczu rozwoju swobody przepływu osób i otwarcia rynków pracy dla obywateli państw członkowskich Wspólnoty widoczny staje się brak wspólnej polityki migracyjnej wobec państw trzecich. Państwa członkowskie chronią własne rynki pracy prowadząc własną politykę migracyjną,¹⁸ w następstwie której obywatele państw trzecich nie mogą swobodnie przemieszczać się i przebywać na terenie Wspólnoty.¹⁹ Fakt przyjęcia obywatela państwa trzeciego na terytorium państwa członkowskiego dotyczy jedynie terytorium danego państwa i osoba ta nie ma prawa do przebywania na terytorium innego państwa członkowskiego ani tym bardziej do osiedlenia się.²⁰

¹⁷ P.Rodière, op.cit., s.180.

¹⁸ ETS w orzeczeniu z 9 lipca 1987 r. w odpowiedzi na zapytanie pięciu państw członkowskich (Niemcy, Dania, Francja, Holandia, Anglia) anulował decyzję Komisji Europejskiej 85/381 w sprawie powołania procedury informowania i koncentracji narodowych polityk migracyjnych. Trybunał uznał kompetencje proceduralne Komisji do zobligowania państw członkowskich do informowania i uczestniczenia w zespoleniu ich polityk migracyjnych, ale pozbawił ją uprawnień do określania i ustalenia zgodności narodowych projektów migracyjnych z polityką i działaniami na poziomie europejskim (por. sprawy 281 i 283/85). Komisja Europejska w wyniku orzeczenia ETS ograniczyła swoje kompetencje w tym zakresie decyzją 88/384 z 08.06.1988 r. (O.J., L 183, 14.07.1988).

¹⁹ Nie dotyczy osób pochodzących z państw trzecich i będących członkami rodzin osób uprawnionych do korzystania ze swobody przepływu osób.

²⁰ ETS orzekł, że przedsiębiorstwo mające siedzibę w państwie członkowskim, zatrudniające regularnie obywateli państw trzecich, może przy wykonywaniu swych usług wysłać ich tymczasowo na terytorium innego państwa członkowskiego – por. orzeczenie ETS z 29.03.1990 r. w sprawie *Rush Portuguesa Ld^a przeciw Office national d'immigration* (sprawa C-113/89 – zbiór jurysprudencji z 1990 r.). Jedynym wymogiem jest zwrócenie się o pozwolenie na pracę do organów administracji państwa członkowskiego, gdzie mają zostać wykonane usługi – orzeczenie ETS z 09.08.1994 r. w sprawie *Raymond Vander Elst przeciw Office des migrations internationales* (sprawa C-43/93 – zbiór jurysprudencji z 1994 r.).

Polityka migracyjna państw członkowskich w odniesieniu do państw trzecich organizowana jest w formie umów o współpracy. Co do pryncypiów, państwa członkowskie mają swobodę w określaniu zasad pobytu i pracy w stosunku do obywateli państw trzecich. Umowy stowarzyszeniowe, a przede wszystkim umowa z Turcją, przytaczana często przez ETS, „regulują jedynie sytuację osób już przebywających legalnie na rynku pracy Państw Członkowskich”.²¹

Obywatele tych państw trzecich, które podpisały umowy stowarzyszeniowe nie mogą korzystać z prawa pobytu, mają jednak prawo do powołania się na zapis o zakazie dyskryminacji osób, które przebywają już legalnie na terenie Wspólnoty.²² Mogą oni również wpływać na prawo do zatrudnienia, jak ma to miejsce w przypadku umowy stowarzyszeniowej z Turcją, na mocy której obywatele tureccy, przebywający przez określony czas na terenie Wspólnoty i pracujący tam, mają „bezwzględne prawo do poszukiwania i dostępu do działalności zawodowej”.²³ Trybunał Sprawiedliwości precyzuje również, że prawo obywatela państwa trzeciego do pracy „zawiera w sobie prawo do pobytu”.²⁴

Jednym z wyjątków od zasady wyłączenia obywateli państw trzecich z korzystania ze swobody przemieszczania się pracowników na terenie Wspólnoty są, obok rodzin obywateli państw członkowskich pochodzenia pozawspólnotowego, obywatele państw sygnatariuszy umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym, która weszła w życie w 1994 r. Dotyczy to przede wszystkim dwóch państw – Norwegii i Islandii – których obywatele mają prawo do poruszania się w europejskiej strefie swobodnego przemieszczania się pracowników. Tendencja do zamykania wspólnotowych rynków pracy została potwierdzona wzmocnieniem określonej w Traktacie z Maastricht współpracy w zakresie polityki migracyjnej z państwami trzecimi. Traktat Amsterdamski wprowadza już pojęcie wspólnotowej polityki migracyjnej wobec państw trzecich. Jednakże próba przekazania części uprawnień w tym zakresie na rzecz Wspólnoty została początkowo skutecznie zablokowana przez zapisy konstytucji

²¹ Por. orzeczenie ETS w sprawie Kazim Kus przeciw Landeshauptstadt Wiesbaden z 26.12.1992 r. (sprawa C-237/91 – zbiór jurysprudencji z 1992 r.) oraz orzeczenie ETS z 11.05.2000 r. w sprawie Abdulnasir Savas (sprawa C-37/98 – zbiór jurysprudencji z 2000 r.).

²² Por. orzeczenie Trybunału Administracyjnego z Nancy z 03.02.2000 r. w sprawie Lili Malaji.

²³ Orzeczenie ETS z 23.01.1997 r. w sprawie Recep Tetik przeciw Land Berlin (sprawa C-171/95 – zbiór jurysprudencji z 1997 r.).

²⁴ Orzeczenie ETS z 20.09.1990 r. w sprawie Sevince (sprawa C-192/89 – zbiór jurysprudencji z 1990 r.), orzeczenie ETS z 06.06.1995 r. w sprawie Bozkurt przeciw Staatssecretaris van Justitie (sprawa C-434/93 – zbiór jurysprudencji z 1995 r.), orzeczenie ETS z 30.09.1997 r. w sprawie Kasim Ertanir przeciw Land Hessen (sprawa C-98/96 – zbiór jurysprudencji z 1997 r.).

państw członkowskich. Stanowczy sprzeciw wyraziła m.in. Francja. Zgodnie z orzeczeniem Francuskiej Rady Konstytucyjnej, przekazanie kompetencji w zakresie polityki migracyjnej organom wspólnotowym mogło wpłynąć na zachwianie francuskiej suwerenności narodowej.²⁵ Po wejściu w życie Traktatu o Unii Europejskiej niezbędna stała się rewizja niektórych zapisów konstytucyjnych, zaś ich wprowadzenie stanowi pewien postęp w tworzeniu wspólnotowej polityki migracyjnej wobec państw trzecich.

Wprowadzone przez art. 8 Traktatu o Unii Europejskiej pojęcie obywatelstwa europejskiego²⁶ jest bez wątpienia wyzwaniem na przyszłość dla UE. Zapis ten potwierdza podstawowy atrybut takiego obywatelstwa, którym jest „prawo do przemieszczania się i pobytu na terytorium Państw Członkowskich”. Podtrzymuje jednak występujące ograniczenia w zakresie swobodnego przemieszczania się i pobytu na obszarze Wspólnoty oraz nie nadaje tej swobodzie charakteru bezwarunkowego,²⁷ nie rozciągając zakresu swobodnego przemieszczania się osób poza granice określone przez pierwotne i wtórne prawo wspólnotowe.²⁸

Niektóre elementy tworzące pojęcie obywatelstwa europejskiego, w ujęciu Traktatu o Unii Europejskiej, mogą być analizowane jako pochodne prawa do przemieszczania się i pobytu – jest nim choćby prawo do głosowania w wyborach samorządowych i europejskich (art. 8). Pojęcie obywatelstwa europejskiego jest, jak uważają niektórzy badacze, rezultatem ewolucji ustawodawstwa europejskiego zmierzającego w kierunku zacieśniania integracji, m.in. w ramach Jednolitego Rynku.²⁹

2. Definicja pojęcia „działalność sportowa”

Swoboda przemieszczania się osób obejmuje swym zasięgiem sport traktowany jako działalność ekonomiczną, co jednocześnie wyklucza jej zastosowanie w przypadku, gdy nie spełni on takich warunków. Europejski Trybunał Sprawiedliwości przyjął taką definicję w wielu orzeczeniach dotyczących sportu.

²⁵ Decyzja 97-394 DC z 31.12.1997 r. dotycząca Traktatu Amsterdamskiego zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktaty Rzymskie, Dz. Urz. RF, 03.01.1998.

²⁶ Traktat Amsterdamski precyzuje, iż „obywatelstwo unijne uzupełnia obywatelstwo narodowe, a nie je zastępuje”.

²⁷ Orzeczenie ETS z 11.04.2000 r. w sprawie Arben Kaba przeciw Secretary of State for the Home Department (sprawa C-356/98 – zbiór jurysprudenji z 2000 r.).

²⁸ Orzeczenie ETS z 05.06.1997 r. w sprawach Land Nordrhein-Westfalen przeciw Kari Uecker i Vera Jacquet przeciw Land Nordrhein-Westfalen (sprawy C-64/96 i C-65/96 zbiór jurysprudenji z 1997 r.).

²⁹ P.Rodière, op.cit., s.180 i nast.

2.1. Zastosowanie swobody przemieszczania się w przypadkach kwalifikowania sportu jako działalności ekonomicznej

Pierwszym orzeczeniem ETS dotyczącym zastosowania prawa europejskiego w odniesieniu do sportu było orzeczenie w sprawie Walrave z 12 grudnia 1974 r. Sprawa dotyczyła zgodności regulaminu Międzynarodowej Unii Rowerowej z prawem wspólnotowym. Według tego regulaminu od 1973 r. „trener musi mieć tę samą narodowość co trenowany przez niego zawodnik”, co jest niezgodne z uregulowaniami wynikającymi z art. 12, § 1 oraz art. 39 i 49 Traktatu oraz z rozporządzeniem Rady 1612/68 z 15 października 1968 r.

W swoim orzeczeniu Trybunał stwierdził, iż „mając na uwadze cele Wspólnoty, uprawianie sportu podlega prawu wspólnotowemu w zakresie w jakim stanowi on działalność ekonomiczną zgodnie z treścią art. 2 Traktatu. W sytuacji, gdy taka działalność ma charakter świadczenia pracy lub odpłatnego świadczenia usług, podlega zakresowi zastosowania, w zależności od przypadku, art. 48-51 lub art. 59-66 Traktatu. Do zapisów tych stosuje się regulę generalną art. 12 Traktatu, zakazującą jakiegokolwiek dyskryminacji opartej na narodowości w wykonywaniu określonych przez artykuł działalności. W związku z tym dokładna natura związku prawnego, na podstawie której te świadczenia są wykonane, jest obojętna, gdyż reguła zakazująca dyskryminacji obejmuje całość świadczeń pracy lub usług. Jednakże zakaz ten nie dotyczy składu drużyn sportowych, przede wszystkim zaś drużyn narodowych. Skład tych drużyn jest zagadnieniem dotyczącym wyłącznie sportu i obcym wykonywaniu działalności ekonomicznej”.³⁰

Podobny charakter miało orzeczenie ETS w sprawie Donà z 14 lipca 1976 r. dotyczące dwóch artykułów regulaminu Włoskiej Federacji Sportu, zgodnie z którym zawodnicy przyjęci do federacji piłkarskiej mogli uczestniczyć w spotkaniach piłkarskich, jednakże prawo do przyjęcia do tej federacji mieli tylko zawodnicy narodowości włoskiej. W sprawie tej Trybunał potwierdził stanowisko przyjęte w orzeczeniu Walrave w zakresie definicji sportu jako działalności ekonomicznej oraz precyzował, że reguła ta będzie miała zastosowanie „w przypadku sportowców zawodowych lub półzawodowych, którzy wykonują działalność zarobkową lub świadczą odpłatne usługi. Dyspozycje te nie zakazują jednak uregulowań lub praktyk wykluczających z powodów nieekonomicznych graczy zagranicznych z uczestnictwa w niektórych spotkaniach wynikających z ich charakteru i specyfiki id dotyczących jedynie sportu jako takiego. Mogą to być na przykład spotkania pomiędzy drużynami narodowymi różnych krajów”.³¹

³⁰ Punkty 4-8 orzeczenie ETS z 12.12.1974 r. w sprawie B.N.O.Walrave, L.J.N.Koch przeciw Association Union cycliste internationale..., op.cit.

³¹ Ibidem, punkty 12 i 14.

Syntezy zapisów wynikających z orzeczeń ETS w sprawie Walrave i Donà dokonał Adwokat Generalny w konkluzjach dotyczących sprawy Bosman. Są one następujące:

„1. Regulaminy prywatnych stowarzyszeń sportowych podlegają również prawu wspólnotowemu;

2. Sport podlega prawu europejskiemu w takim zakresie, w jakim stanowi element życia ekonomicznego;

3. Działalność zawodowych graczy piłkarskich, będąc działalnością odpłatną, podlega również prawu wspólnotowemu;

4. Działalność regulowana jest bądź przez art. 39 bądź przez art. 49 bez tworzenia żadnych różnic;

*5. ETS dopuszcza pewne wyjątki od tych zakazów. Gdy w orzeczeniu Walrave Trybunał wprowadził całkowity zakaz dyskryminacji w przygotowywaniu drużyn sportowych, to w orzeczeniu Donà dopuszcza ograniczenie uczestnictwa zawodników zagranicznych w niektórych spotkaniach. W obu orzeczeniach Trybunał dopuszcza ograniczenia jedynie z powodów nieekonomicznych dotyczących wyłącznie sportu”.*³²

Jurisprudencja w sprawie Bosman odpowiada na wątpliwości rządu niemieckiego, który twierdził, że w większości przypadków sport, zwłaszcza piłka nożna, nie ma charakteru działalności ekonomicznej. Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał jednak za niezgodne z prawem wyznaczane przez federacje piłkarskie limity liczbowe zawodników w drużynach piłkarzy pochodzących z innego państwa członkowskiego oraz opłaty transferowe za piłkarzy, których kontrakt się kończy.

Trybunał stwierdził, iż *„przypomina się, że mając na uwadze cele Wspólnoty, uprawianie sportu podlega prawu wspólnotowemu w zakresie, w jakim stanowi on działalność ekonomiczną zgodnie z treścią art. 2 Traktatu. Tak jest w przypadku sportowców zawodowych lub półzawodowych, którzy wykonują działalność zarobkową lub świadczą odpłatne usługi.*

Należy również zaobserwować, że w każdym przypadku, aby móc zastosować prawo wspólnotowe dotyczące swobodnego przepływu osób, nie jest konieczne, aby pracodawca wykazał, iż prowadzi przedsiębiorstwo, ponieważ wystarczy stwierdzenie istnienia stosunku pracy lub woli określenia takiej relacji.

Zastosowanie art. 39 Traktatu nie jest tym bardziej wyłączone, ponieważ zasady dotyczące transferów kierowane są bardziej związkami ekonomicznymi, niż stosunkami pracy pomiędzy klubami i zawodnikami. W efekcie zobowiązanie do uregulowania opłat transferowych przy okazji zatrudnienia sportowca przez

³² Punkt 125 konkluzji Adwokata Generalnego w sprawie Bosman (por.: Orzeczenie ETS z 15.12.1995 r. w sprawie Union royale belge des sociétés de football association ASBL przeciw Jean-Marc Bosman..., op.cit.)

inny klub wpływa na zwiększenie możliwości sportowców do poszukiwania pracy oraz na warunki na jakich oferty pracy są proponowane”.

Jeśli chodzi zaś o rozdzielenie aspektów ekonomicznych i sportowych piłki nożnej, Trybunał uznał w sprawie Donà w punktach 14 i 15, że przepisy wspólnotowe w zakresie swobodnego przepływu osób i usług nie sprzeciwiają się uregulowaniom czy praktykom usprawiedliwionym nieekonomicznym charakterem sprawy oraz dotyczącym specyfiki i charakteru niektórych spotkań. Trybunał podkreślił jednak, że to ograniczenie przepisów musi być limitowane do specyficznych przypadków. Nie można się na nie powoływać, aby wyłączyć spod regulacji Traktatu każdą inną działalność sportową.³³

Podobnie w orzeczeniu w sprawie Deliège³⁴ z 11 kwietnia 2000 r. dotyczącym legalności kryteriów selekcji w świetle prawa wspólnotowego oraz w sprawie Lehtonen³⁵ z 13 kwietnia 2000 r. dotyczącym okresów transferu sportowców, ETS powtórzył definicję sportu jako dziedziny ekonomicznej, która podlega jurysdykcji prawa europejskiego, podkreślając zarazem społeczny charakter sportu. Trybunał odwołał się przy tym do deklaracji nr 29 dotyczącej sportu, dołączonej w aneksie do Traktatu Amsterdamskiego. Deklaracja ta podkreśla szczególnie społeczny charakter sportu i zachęca instytucje UE do zwrócenia większej uwagi na sport amatorski.

2.2. Wyłączenie swobody przemieszczania się w sytuacji, gdy sport nie stanowi działalności ekonomicznej

Konstruując definicję sportu jako działalności ekonomicznej ETS określił równocześnie reguły przemieszczania się sportowców. Zasadniczo ograniczenia te stosuje się w trzech przypadkach: spotkań pomiędzy drużynami narodowymi, kryteriów selekcji do turniejów międzynarodowych oraz okresów transferowych.³⁶

a) Spotkania pomiędzy drużynami narodowymi

W takich przypadkach nie ma zastosowania zasada swobody przemieszczania się i zakaz dyskryminacji. ETS podkreślił to w orzeczeniu z 12 grudnia 1974 r. w sprawie Walrave i Koch,³⁷ definiując, że „zakaz dyskryminacji oparty na

³³ Ibidem, punkty 73-76.

³⁴ Orzeczenie ETS z 11.04.2000 r. w sprawie Christelle Deliège przeciwko Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL..., op.cit.

³⁵ Orzeczenie ETS z 13.04.2000 r. w sprawie Jyri Lehtonen et Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL przeciw Fédération royale belge des sociétés de basket-ball..., op.cit.

³⁶ M.Desailly, op.cit., s.29 i nast.

³⁷ Orzeczenie ETS z 12.12.1974 r. w sprawie B.N.O.Walrave, L.J.N.Koch przeciw Association Union cycliste internationale..., op.cit.

narodowości, określony w art. 7, 48 i 59 Traktatu, nie stosuje się do składu drużyn sportowych, w szczególności drużyn narodowych. Skład tych drużyn jest zagadnieniem zależnym wyłącznie od sportu i jako taki jest obcy działalności ekonomicznej”.

Podobnie w orzeczeniu Donà³⁸ z 1976 r. Trybunał podkreślił, że przepisy dotyczące swobodnego przepływu pracowników „nie przeciwstawiają się uregulowaniom lub praktykom wykluczającym z powodów nieekonomicznych zawodników cudzoziemskich z uczestnictwa w niektórych spotkaniach wynikających ze specyficznego charakteru tych spotkań i dotyczących jedynie sportu jako takiego, jak na przykład spotkania drużyn narodowych dwóch państw”.

Zakaz uczestnictwa sportowców zagranicznych w drużynach narodowych jest sam w sobie oczywisty, ponieważ narodowość zawodników tworzących drużynę jest jej istotą.

b) Kryteria selekcji do turniejów międzynarodowych

Dyskusja na temat niestosowania zasady swobodnego świadczenia usług podjęta została w związku ze sprawą belgijskiej zawodniczki judo Christelle Delière,³⁹ która została wykluczona przez Belgijską Ligę Judo z uczestnictwa w niektórych turniejach międzynarodowych kwalifikujących do igrzysk olimpijskich. Powodem wykluczenia podanym przez władze Ligi był status zawodniczki – w ich interpretacji uprawianie judo półzawodowo czy zawodowo wyklucza z udziału w zawodach, ponieważ uprawianie tego sportu w Europie, a szczególnie w Belgii, odbywa się na poziomie amatorskim.

ETS orzekł, że kryteria selekcji nie stanowią ograniczenia w swobodzie świadczenia usług, gdyż są one nierozłącznie związane z organizacją takich zawodów: „zasada nakazująca sportowcowi uprawiającemu sport półzawodowo lub zawodowo czy osobie, która zamierza wykonywać w ten sposób sport, posiadanie pozwolenia lub bycie wybranym przez swoją federację do uczestnictwa w wysokich rangą zawodach międzynarodowych (...) nie stanowi ograniczenia w wykonywaniu swobodnego świadczenia usług zakazanego przez art. 59 Traktatu” (obecnie art. 49 TWE).⁴⁰

c) Okresy transferowe

W niektórych sportach zbiorowych istnieją okresy, podczas których dokonywanie transferów zawodników jest dozwolone i takie, kiedy nie można ich przeprowadzać. Problematyka ta stanowiła przedmiot sporu w sprawie

³⁸ Orzeczenie ETS z 14.07.1976 r. w sprawie Gaetano Donà przeciw Mario Mantero..., op.cit.

³⁹ Orzeczenie ETS z 11.04.2000 r. w sprawie Christelle Delière przeciwko Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL..., op.cit.

⁴⁰ Ibidem, punkt 69.

fińskiego koszykarza Jyri Lehtonena, który został zatrudniony przez klub belgijski po upływie okresu, kiedy można było dokonać transferu i w związku z tym nie mógł uczestniczyć w rozgrywkach o mistrzostwo Belgii.

Orzeczenie ETS w tej sprawie nie było jednoznaczne. Trybunał wskazał, że przepisy zakazujące sportowcom zawodowym uczestnictwa w zawodach, jeśli transfer miał miejsce po przekroczeniu określonego terminu transferów, stanowią przeszkodę w stosowaniu zasady swobodnego przemieszczania się pracowników. Wynika to z faktu, że art. 39 Traktatu „*sprzeciwia się stosowaniu przez organizacje sportowe w Państwach Członkowskich reguł zakazujących klubowi koszykarskiemu uczestnictwa w spotkaniach mistrzostw narodowych zawodników pochodzących z innych Państw Członkowskich, którzy zostali przeniesieni do klubu po upływie daty umożliwiającej wykonanie transferu. Możliwe jest zastosowanie takiego ograniczenia z przyczyn obiektywnych dotyczących jedynie sportu jako takiego lub związanych z różnicami istniejącymi pomiędzy sytuacją sportowców pochodzących z federacji należącej do strefy europejskiej lub zawodników pochodzących z federacji, która nie należy do wymienionej strefy*”.⁴¹

Tym samym decyzja Trybunału potwierdza, że z jednej strony, zakaz zatrudniania graczy po upływie określonej daty stanowi przeszkodę w realizacji zasady swobodnego przemieszczania się pracowników, z drugiej zaś, że zakaz ten jest dopuszczalny z przyczyn nieekonomicznych, dotyczących sportu jako takiego.

3. Problematyka sportu amatorskiego

Europejski Trybunał Sprawiedliwości nie wyłącza bezwarunkowo sportu amatorskiego z zakresu przedmiotowego Traktatu. Jednakże Komisja Europejska wydaje się wahać z postawieniem tezy, zgodnie z którą sport amatorski mógłby być uznawany za działalność ekonomiczną. Według Komisji, sport podlega jurysdykcji prawa wspólnotowego jeśli stanowi działalność ekonomiczną, a sportowiec otrzymuje wynagrodzenie za świadczone usługi. Nagrody, puchary i inne sportowe trofea nie mogą być zakwalifikowane do kategorii dochodów. Ponieważ sport amatorski nie wypełnia powyższych kryteriów, wydaje się być – w opinii Komisji – wyłączony z zakresu przedmiotowego prawa wspólnotowego. W konsekwencji istnieje w sporcie amatorskim wiele przepisów wewnętrznych dyskryminujących zawodników w zakresie stosowania swobody przemieszczania

⁴¹ Ibidem.

się. Warunkiem jest, aby, jak to sprecyzował Trybunał, przepisy te dotyczyły jedynie sportu jako takiego.⁴²

Aspekty ekonomiczne wykonywania sportu amatorskiego pojawiły się na arenie prawnosportowej dopiero niedawno. Według niepublikowanego zalecenia Sądu Odwoławczego z Namur z 16 lutego 1996 r. dotyczącego uprawiania judo „w ostatnich latach sport przeżywa ewolucję polegającą na zacieraniu różnic pomiędzy amatorami i zawodowcami. Ta tendencja jest tym istotniejsza, że sport amatorski przeżywa wzrost medialny a ci, którzy go praktykują, stają się znani publiczności i aktorom ekonomicznym i finansowym”.⁴³

Opinia ta była echem projektu raportu Parlamentu Europejskiego dotyczącego sportu we Wspólnocie Europejskiej z 10 listopada 1993 r. Główne przesłania projektu są następujące:

- Realizacja Jednolitego Rynku pociąga istotne konsekwencje dla organizacji sportowych i dla indywidualnych sportowców. Zarówno aktywne uprawianie sportu, jak i bierne uczestnictwo w zawodach sportowych związane są z aktywnością ekonomiczną.
- Parlament Europejski wymaga, aby wszelkie przeszkody na drodze do uprawiania sportu we Wspólnocie Europejskiej wynikające z narodowości były jak najszybciej wyeliminowane.
- Miliony obywateli Wspólnoty angażują swój czas, fundusze i energię w sport. Ponieważ stał się jednym z elementów stymulujących działalność ekonomiczną, podlega on jurysdykcji prawa europejskiego.
- Dzięki sportowi powstają i rozwijają się dziedziny ekonomiczne: handel sprzętem sportowym, sprzedaż biletów, umowy handlowe, reklamowe oraz o pracy. Wszystkie te elementy podlegają jurysdykcji prawa wspólnotowego.⁴⁴

Uprawianie sportu amatorskiego można rozważać również w kategoriach przygotowania do zawodowstwa, w związku z czym kluby i federacje sportowe zrzeszają zarówno amatorów, jak i zawodowców. W orzeczeniu w sprawach Gravier⁴⁵ i Blazit⁴⁶ Trybunał, opierając się na art. 12 Traktatu, potwierdził stosowanie zasady równości w dostępie do kształcenia zawodowego, w tym

⁴² L.Misson, *Les sportifs dans le droit communautaire w Trente ans de la libre circulation – actes du colloque international*, Luxembourg 1998, s.86.

⁴³ M.Desailly, op.cit., s.28.

⁴⁴ *Projekt raportu dotyczącego Wspólnoty Europejskiej i sportu*, Parlament Europejski i Komisja ds. Kultury, Młodzieży, Edukacji i Mediów, 10.11.1993 r., sprawozdawca J.Larive.

⁴⁵ Orzeczenie ETS z 13.02.1985 r. w sprawie Francois Gravier przeciw Ville de Liège (sprawa 293/83).

⁴⁶ Orzeczenie ETS z 2.02.1988 r. w sprawie Vincent Blazit przeciw Université de Liège i inni (sprawa 24/86 – zbiór jurysprudencji z 1988 r.).

studiów uniwersyteckich.⁴⁷ (Można przewidzieć analogiczne zastosowanie tej zasady w stosunku do sportu jako takiego, biorąc pod uwagę jego rosnące społeczne znaczenie.)⁴⁸

Zgodnie z Traktatem, świadczenie usługi musi zawierać w sobie element ekonomiczny. W przypadku sportu warunek ten jest spełniony, jeśli chodzi o organizatorów zawodów, sportowców zawodowych lub półzawodowych. Pytanie pozostaje otwarte w przypadku sportowców-amatorów. Należy zauważyć, że korzyści finansowe jakie sportowiec uzyskuje uprawiając sport można podzielić na powstające albo w wyniku świadczeń sportowych, albo w wyniku świadczenia usług reklamowych.

Trybunał orzekł, że art. 50 Traktatu nie wymaga, aby wykonana usługa była opłacana bezpośrednio przez beneficjanta.⁴⁹ Z drugiej strony osoba, dla której świadczenie jest wykonywane nie musi zajmować się profesjonalnie daną działalnością.⁵⁰ Tym samym osoba, dla której przeznaczone jest świadczenie, powinna mieć dostęp do wszystkich świadczeń ekonomicznych proponowanych na obszarze każdego państwa członkowskiego.⁵¹ Jeśli art. 50 Traktatu definiuje usługi jako świadczenia wykonywane tytułem odpłatnym, to „*okoliczność, że w niektórych przypadkach świadczenie jest wykonywane nieodpłatnie nie zmienia jego kwalifikacji jako świadczenia*”.⁵² Tym samym sportowiec korzystający z usług oferowanych przez federacje sportowe przy organizacji zawodów powinien być uznany jako beneficjant usług w sensie prawa wspólnotowego i korzystać z ochrony przewidzianej dla tego przypadku.⁵³

4. Zastosowanie zasady swobody przemieszczania się w stosunku do sportowców

4.1. Sport zawodowy a sport amatorski

Analizując orzeczenia ETS można jednoznacznie stwierdzić, że prawo do swobody przemieszczania się obejmuje każdego sportowca zawodowego lub półzawodowego, bez względu na dziedzinę sportu jaką uprawia, pod warunkiem,

⁴⁷ L.Misson, op.cit., s.88.

⁴⁸ D.O’Keefe, P.Osborne, *L’arrêt Bosman, un arrêt important pour le fonctionnement du Marché unique européen*, „Revue du Marché unique européen”, no. 10/1986, s.36-37.

⁴⁹ Orzeczenie ETS z 26.04.1988 r. w sprawie Bond Van Adverteerders i inni (sprawa 352/85 – zbiór jurysprudencji z 1988 r.).

⁵⁰ Może to być np. turysta korzystający z usług turystycznych państwa członkowskiego – por.: orzeczenie ETS z 07.07.1976 r. w sprawie Lynn Watson i Alessandra Belmann (sprawa 118/75 – zbiór jurysprudencji z 1976 r.).

⁵¹ Dyrektywa EWG 73/148, art. 1.

⁵² D.Martin, *La libre circulation des personnes dans l’Union européenne*, Paris 1995, s.110.

⁵³ L.Misson, op.cit., s.91.

że ta stanowi działalność ekonomiczną w sensie art. 2 i 3 Traktatu. Problematyczna pozostaje wciąż kwestia sportu amatorskiego.

Sportowiec zawodowy jest osobą wykonującą działalność w tej dziedzinie w sposób zawodowy odpłatnie, bez względu na formę relacji prawnej łączącej go z pracodawcą. Może to być zarówno osoba związana umową o pracę, jak i osoba niezależna świadcząca usługi. Status prawny pracodawcy jest przy tym nieistotny: może to być zarówno przedsiębiorstwo handlowe, jak też stowarzyszenie.

W przeciwieństwie do sportu zawodowego, osoby uprawiające sport amatorsko nie otrzymują wynagrodzenia jako takiego. W związku z tym, że takiego uprawiania sportu nie można zakwalifikować jako działalności gospodarczej, Komisja Europejska uznała, że zapisy Traktatu dotyczące swobodnego przemieszczania się osób i świadczeń w tym przypadku nie mają zastosowania.

Stan taki jest niezgodny z jurysprudencją ETS w zakresie swobody dostępu do świadczeń o charakterze rozrywkowym. W orzeczeniu w sprawie Komisja Europejska przeciw Francji⁵⁴ z 7 marca 1996 r. Trybunał orzekł, iż dostęp do świadczeń o charakterze rozrywkowym konstytuuje element swobody przemieszczania się gwarantowany każdemu obywatelowi, przede wszystkim przez art. 48 Traktatu. (Wspomniana sprawa dotyczyła niezgodności ustawodawstwa francuskiego, które rezerwowało wyłącznie dla obywateli francuskich prawo do zarejestrowania statku rozrywkowego.) Opierając się na art. 6, 48 i 52 Traktatu i art. 7 rozporządzenia 1251/70⁵⁵ oraz art. 7 dyrektywy 75/34⁵⁶ Trybunał stwierdził, że „prawo wspólnotowe gwarantuje każdemu obywatelowi Państwa Członkowskiego wolność udania się do innego Państwa Członkowskiego w celu podjęcia tam działalności zawodowej lub samozatrudnienia, jak również prawo do zamieszkania tam po zakończeniu działalności. Tym samym dostęp do działalności rozrywkowej oferowanej w tym państwie stanowi element swobody przemieszczania się”.

4.2. Obywatelstwo sportowców

Ze swobody przemieszczania się korzystają sportowcy zawodowi państw członkowskich oraz pozostałych trzech państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego, tj. Norwegii, Islandii, Liechtensteinu. W orzeczeniu w sprawie

⁵⁴ Orzeczenie ETS z 7.03.1996 r. w sprawie Komisja Europejska przeciw Republice Francuskiej (sprawa C-334/94 – zbiór jurysprudencji z 1996 r.).

⁵⁵ Rozporządzenie EWG 1251/70 z 29.06.1970 r. dotyczące prawa pracowników do osiedlenia się na terytorium państwa członkowskiego po uprzednim zatrudnieniu na jego terytorium (O.J., L 142, 30.06.1970).

⁵⁶ Dyrektywa EWG 75/34 z 17.12.1974 r. dotycząca prawa obywateli państwa członkowskiego do osiedlenia się na terytorium innego państwa członkowskiego po uprzednim wykonywaniu działalności na zasadzie samozatrudnienia (O.J., L 014, 20.01.1975).

Bosman Europejski Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że zasada swobodnego przemieszczania się pracowników nie jest stosowana w sytuacjach jednoznacznie wewnętrznych, tj. kiedy sportowiec chce się na nią powołać poszukując pracy w państwie, którego jest obywatelem: „*jurysprudencja*⁵⁷ *definiuje jasno, że przepisy Traktatu w zakresie swobodnego przemieszczania się pracowników, a przede wszystkim art. 48, nie mogą być stosowane do sytuacji czysto wewnętrznych Państwa Członkowskiego*”. Tym samym sportowiec zmieniający klub na terenie tego samego państwa członkowskiego nie będzie mógł powołać się na regulacje prawa wspólnotowego.

Zasada ta została potwierdzona w decyzji wydanej przez Dyрекcję Generalną ds. Konkurencji w sprawie Castiella i Ferragut przeciwko Francuskiej Federacji Koszykówki. Sprawa dotyczyła skargi złożonej przez dwie koszykarki hiszpańskie, Reyes Castiella i Marinę Ferragut. Podpisały one umowę o pracę z francuskim klubem BAC Mirande Gers na sezon sportowy 1997-1998. Wkrótce syndyk ogłosił upadłość klubu i koszykarki zostały zaangażowane przez dwa inne kluby. Kluby te, po ogłoszeniu zaprzestania działalności BAC Mirande Gers, zwróciły się do Francuskiej Federacji Koszykówki o wystawienie dokumentów dotyczących przeniesienia. Władze Federacji zakazały koszykarkom uczestnictwa w rozgrywkach w nowych klubach na podstawie regulaminu mistrzostw Francji, który precyzuje, że „*gracz może reprezentować w sezonie jedynie jedno zrzeszenie sportowe*”. Umowa z koszykarkami nie została w związku z tym zawarta. Odwołując się od decyzji Federacji koszykarki, po przejściu kolejnych etapów instytucji odwoławczych, złożyły skargę o pogwałcenie zasady swobodnego przepływu pracowników do Komisji Europejskiej. Skarga ta jednak została uznana za bezzasadną i oddalona.⁵⁸

Wraz z orzeczeniem ETS w sprawie Bosman kwestia swobodnego przepływu zawodowych sportowców w obrębie UE została definitywnie uregulowana. W dalszym ciągu pozostał jednak aktualny problem związany z ograniczeniami w drużynach zawodowych liczby sportowców pochodzących z państw trzecich. Prawdziwym przełomem w tej dziedzinie było wspomniane wcześniej orzeczenie Trybunału Administracyjnego z Nancy z 3 lutego 2000 r. w sprawie polskiej koszykarki Lilii Malaji. Będąc zawodniczką francuskiego klubu RC Strasbourg Basket nie mogła ona, w wyniku decyzji Francuskiej Federacji Koszykówki, uczestniczyć w rozgrywkach z powodu przekroczenia limitu

⁵⁷ Por. np. orzeczenia ETS z 28.03.1979 r. w sprawie Królowa przeciw Vera Ann Saunders (sprawa 175/78 – zbiór jurysprudencji z 1979 r.), orzeczenie ETS z 28.06.1984 r. w sprawie Hans Moser przeciw Land Baden-Württemberg (sprawa 180/83 – zbiór jurysprudencji z 1984 r.), orzeczenie ETS z 28.01.1992 r. w sprawie Volker Steen przeciw Deutsche Bundespost (sprawa C-332/90 – zbiór jurysprudencji z 1992 r.).

⁵⁸ M.Desailly, op.cit., s.42-43.

zawodniczek pochodzących z państw trzecich. Trybunał z Nancy, powołując się na art. 37⁵⁹ Układu Europejskiego zakazujący dyskryminacji z powodów narodowościowych w zakresie warunków pracy, uznał za bezzasadną decyzję Federacji. Tym samym rozpoczęto dyskusję dotyczącą korzystania ze swobody przepływu osób przez sportowców zawodowych będących obywatelami dwudziestu czterech państw trzecich, które w podpisanych układach stowarzyszeniowych z UE zawarły zapis regulujący tę kwestię.

Jeśli chodzi o sportowców zawodowych innych narodowości można przytoczyć jeszcze jeden dokument zawierający podobny zapis. Jest to umowa z Cotonou z 23 czerwca 2000 r. zawarta pomiędzy UE a grupą państw Afryki, Karaibów i Pacyfiku (tzw. grupą AKP). Umowa ta przewiduje w art. 13.3 zakaz dyskryminacji ze względów narodowościowych w zakresie warunków pracy. Takie porozumienia nie regulują natomiast sytuacji sportowców z innych regionów, jak obu Ameryk, Azji i Oceanii. Jedynym środkiem, jakim dysponują obywatele tych państw przeciwko limitom zawodników z państw trzecich jest powołanie się na pogwałcenie zasady powszechnego dostępu do zawodów sportowych.⁶⁰

Proces otwierania granic dla sportu zawodowego i w mniejszym zakresie dla sportu amatorskiego w UE staje się faktem. Bez względu na liczne sprzeczności płynące ze środowisk sportowych, szczególnie ze strony władz federacji sportowych, wydaje się, że otwarcie granic i likwidacja limitów zawodników są wcześniej czy później nieuniknione. Tym samym godny podkreślenia jest wkład wnoszony przez sport do rozpowszechnienia zasady swobodnego przepływu pracowników oraz wzmocnienia procesu powstawania jednolitego europejskiego rynku pracy.

⁵⁹ Artykuł 37 mówi:

„1. Uwzględniając sytuację i uwarunkowania istniejące w każdym z Państw Członkowskich:

– traktowanie pracowników, posiadających polskie obywatelstwo, legalnie zatrudnionych na terytorium Państwa Członkowskiego, będzie wolne od dyskryminacji, wynikającej z obywatelstwa, odnośnie warunków pracy, wynagrodzenia lub zwalniania w porównaniu z obywatelami tego państwa,

– legalnie przebywający małżonkowie i dzieci pracowników legalnie zatrudnionych na terytorium Państwa Członkowskiego, z wyjątkiem pracowników sezonowych oraz pracowników zatrudnionych na podstawie umów dwustronnych określonych w artykule 41, o ile powyższe umowy nie stanowią inaczej, będą mieli dostęp do rynku pracy danego Państwa Członkowskiego w okresie trwania legalnego zatrudnienia tego pracownika.

2. Polska, uwzględniając sytuację i uwarunkowania wewnętrzne zgodzi się na traktowanie określone w punkcie 1 pracowników będących obywatelami Państwa Członkowskiego, zatrudnionych legalnie na terytorium Polski, jak również ich małżonków i dzieci przebywających legalnie na jej terytorium”.

⁶⁰ M.Desailly, op.cit., s.48-49.

